

Velký pátek, 10. 4. 2020

Iz 52, 13 – 53, 12
Žid 4, 14-16. 5, 7-9
Jan 18, 1 - 19, 42

Tužby:

1/ Prosíme Tě, Pane, za církev, za ty, kdo v ní slouží a nesou břemena druhých i svoje vlastní, aby je posilovala myšlenka na tvé utrpení a kříž. Kéž ti slouží s vědomím, že je činíš podílníky na svém díle spásy.

2/ Prosíme Tě, Pane, za každého z nás, abychom byli ochotni přijmout kříž svého života a snášet nejen příjemné, ale i trpké, když musíme překonávat překážky, čelit různým výzvám a snášet rozmanité povahy kolem sebe. Kéž bolest našeho kříže nikdy nazastíní výhled k tvému vzkříšení.

3/ Prosíme Tě, za ty, kdo vládnou, aby svůj úřad vykonávali zodpovědně a s vědomím, že přijali závazek služby obecnému dobru nás všech.

4/ Prosíme Tě za všechny, kdo hledají dobro, pravdu a krásu, aby vytrvali na své cestě a nakonec poznali Tebe, Lásku, a v Tobě našli smysl svého života. K tobě, Pane, voláme!

Milé sestry a milí bratři!

Letos prožíváme jiné Velikonoce. Slavíme bohoslužby doma v soukromí nebo sledujeme jejich přenosy. Jsme rozptýleni na různých místech, a přece spojeni v jednom Duchu, v jednom těle církve Kristovy, která si dnes připomíná památku Ježíšova utrpení a smrti.

Když procházíme s Ježíšem jeho cestu na Golgotu, myslíme na utrpení lékařů a zdravotních sester, záchranářů nebo kněží, kteří mírnili v posledních týdnech bolesti a utrpení nemocných zákeřnou chorobou Covid 19 a přitom se nakazili, mnozí z nich dokonce na nemoc zemřeli. Jako by se na nich naplňovalo slovo apoštola: „Berte na sebe břemena jedni druhých, tak naplníte zákon Kristův.“ (Gal 6, 2)

První křesťanská staletí neměla žádnou liturgii Velkého pátku. Ve 4. st. se vytvořily různé formy neeucharistické bohoslužby. Poutnice Ethérie podává svědectví o tom, že kolem roku 400 se křesťané v Jeruzalémě shromažďovali na Golgotě k dopolednímu uctívání Kristova kříže, znovunalezeného císařovnou Helenou r. 320. Odpoledne se pak konala bohoslužba slova se čtením pašijí. Právě v Jeruzalémě se setkáváme se snahou napodobit v liturgii Kristovu událost, a tak ji hluboko vtisknout do vědomí věřících. Jeruzalémská bohoslužba se stala příkladem pro celý křesťanský západ.

Zpráva o Ježíšově utrpení a smrti spolu s poselstvím o zmrtvýchvstání patří k nejstarším tradicím evangelií. Ježíšova smrt postavila učedníky před závažnou otázku po smyslu této smrti a smyslu jejich víry. Na tyto otázky se snaží evangelisté hledat odpovědi už v líčení Ježíšova života před utrpením, ale samozřejmě také ve zprávě o Ježíšově umírání a smrti. Vyprávění o utrpení není pouhou zprávou, ale vždy také výkladem faktů a událostí, každý detail má svůj symbolický význam.

Vyprávění o Ježíšově smrti bylo zřejmě původně krátké. Každý z evangelistů mu dal jinou podobu, jistě i pod vlivem obce posluchačů, kteří mu měli naslouchat. Jan zpracoval převzatou tradici velmi svébytně a přizpůsobil ji svému záměru. Jeho líčení se liší ode všech ostatních zpráv. Evangelista Jan chápe Ježíšovo utrpení jako cestu k vyvýšení a oslavení. Není u něj nehlubším ponížením, ale janovský Ježíš jde na smrt zcela dobrovolně a vědomě, během celého utrpení je svrchovaným pánem dění.

Už při svém zatčení vystupuje Ježíš jako pán situace. Neprochází duševním zápasem v Getsemane,

protože již dříve souhlasil s hodinou utrpení (12, 23n). Naopak, zcela vědomě jde vstříc příštím událostem. Před jeho přiznáním: „To jsem já“ (5), padají římsí vojáci a soudní služebníci na zem. Před zdánlivě bezmocným ustupují ti, kdo mají moc. Ježíš chce pít kalich, který mu dává Otec, proto nedovolí Petrovi, aby ho bránil s mečem v ruce. (11)

Ježíš je nejprve předveden k Annášovi, bývalému veleknězi. Annáš se ho vyptává zcela obecně na jeho učedníky a jeho učení. Výslech u velekněze je krátký, Ježíš už židům řekl vše během svého veřejného vystupování. Daleko větší prostor evangelista Jan věnuje záznamu jednání Ježíše s Pilátem. (18, 28-19, 16)

„Kdo byl vinen Ježíšovou smrtí?“, ptá se ve své knize židovský historik Pinchas Lapide. Také pro Janovo evangelium je hledání odpovědi na tuto otázku zásadní. Zatímco je u ostatních evangelistů vrcholem vyprávění o Ježíšově procesu jeho mesiánské vyznání při výslechu před veleknězem (Mk 14, 60-64), u Jana se veškerá pozornost soustřeďuje na jeho jednání s Pilátem. Římský místodržící a soudce není jen výkonným orgánem římských úřadů, ale instancí, na jejímž rozhodnutí závisí výsledek procesu. Židé ani Pilát nejsou svobodní. Bojují proti sobě, každý sleduje své vlastní zájmy a nakonec se stávají obětí svých úkladů. Židé chtějí Ježíše zničit. Pilát ho chce osvobodit, nikoliv kvůli němu nebo kvůli svému smyslu pro spravedlnost, ale proto, aby židy ponížil. Takovou příležitost si nechce nechat ujít!

Při pohledu zvenjšku je Ježíš pasivní oběť. Ve skutečnosti má dění pod kontrolou a nenechá se vyvést z míry (srv. 19, 10n a 13, 2). V procesu jako by se „vyměnily role“. Ježíšovi žalobci a soudci se stávají obžalovanými a souzenými, obžalovaný Ježíš je soudcem a svrchovaným pánem, svědkem pravdy, i když mlčí. Opírá se o jistotu, že tento proces skončí jeho vyvýšením a oslavením. Jeho protivníci na tom nedokáží nic změnit. Aniž by o tom věděli, stávají se nástroji Boží vůle. Nechtěně přivodí vyvýšení Syna člověka (srv. 8, 28, 12, 33n). Dramatické líčení se odehrává v sedmi scénách. Pilát přitom neustále přechází zevnitř ven a zpět, od Ježíše k židům a zpátky, a tak dává najevo svou vnitřní nerozhodnost. Ačkoliv Ježíše 3x prohlásí za nevinného, musí nakonec ustoupit tvrdošíjnému požadavku židů, aby ho odsoudil. Židé dosáhnou svého cíle, ale jen za cenu, že zaprou své vlastní nábožensko-politické přesvědčení a výslovně se prohlásí za poddané římského císaře (19, 15). Na konci vyprávění všichni ztratili svou tvář, jen Ježíš je neohroženým svědkem pravdy. Zůstává věrný svému poslání a sám sobě.

Za janovským vyličením Ježíšova procesu se možná skrývá schéma intronizace orientálního krále, což by odpovídalo významu, jaký Jan připisuje královskému motivu. Pohled víry vidí Ježíše jako skutečného Krále. Z perspektivy římského místodržícího se vše jeví jinak. V Ježíšově království platí jiná měřítko, nikoliv zákony moci, násilí, panování a útlaku. Nepřišel proto, aby si zřídil panství světskými mocenskými prostředky. Jeho moc je božského původu, smyslem jeho života na zemi a cílem jeho příchodu je „vydat svědectví pravdě“ tím, že zjeví ve světě Boží přítomnost jako moc slitovné lásky. Jeho království přitom není čistě niterné, jeho cílem je proměna světa. Způsob jeho panování může pochopit jen ten, kdo je sám „z pravdy“. Mezi Pilátem a Ježíšem proto nemůže dojít k porozumění.

Ježíš je formálně obžalován jako politický Mesiáš a je za to odsouzen k smrti, ale skutečným důvodem jeho obžaloby je jeho náboženský nárok (srv. Lv 24, 16). Politický důvod je jen záminkou, aby židé mohli prosadit svůj úmysl zabít Ježíše. Pilát přenáší odpovědnost na Ježíšovy žalobce. Skutečnost, že je podle Jana celé dění v Boží režii, nezbavuje viny ani Piláta: proti svému přesvědčení nechal odsoudit a popravit nevinného člověka. Větší díl viny ovšem připisuje Janovo evangelium žalobcům, obzvláště saducejským kněžím, kteří Ježíše Pilátovi vydali (18, 35; 19, 16). Celé generace křesťanů se v hodinách náboženství učily, že židé ukřižovali Ježíše Nazaretského. Dokonce se různé pogromy na židy připisovaly této historické události a byly vnímány jako trest.

Přisuzováním viny tehdejšími židům nebo židům vůbec bychom ale nespravedlivě zatěžovali všechny židy kolektivní vinou.

Zpráva o ukřižování (J 19, 17-27) neobsahuje mnohé detaily, které najdeme u ostatních evangelistů. Ježíš umírá jako pravý Král světa s vědomím, že splnil svůj úkol a skrze smrt se vrací do slávy, kterou má u Otce. Kříž se stává trůnem, na nějž je Boží vyslanec a Syn člověka vyvýšen (srv. 3, 14; 8, 28; 12, 32). Podle Jana nese Ježíš svůj kříž sám bez cizí pomoci, je ukřižován za městskými hradbami na místě, které se pro svůj vzhled nazývá „Golgota“.

Jako své utrpení prožívá Ježíš i své umírání v naprosté svobodě a s plným vědomím, že „přechází k Otcí“ (srv. 13, 1) Je i v posledním okamžiku svého života tím, kdo jedná a aktivně určuje. Svým posledním slovem: „Je dokonáno“ (30) shrnuje celé své dílo a předává je Otcí. Dokončil své poslání, daroval život světu. (srv. 12, 49; 17, 2; 3, 16)

„Tvůj hrob, Pane, byl útočištěm pro tvé mrtvé tělo na necelé tři dny. Všechny hroby na světě jsou svědectvím smrti. Vždyť v nich spočívají „na věky“ pomíjivé lidské ostatky. Jenom tvůj hrob jako jediný v dějinách lidstva je znamením života. Vždyť byl svědkem tvého zmrtvýchvstání.

Pane Ježíši, chválím tě jako zmrtvýchvstalého Pána. Věřím, že jsi svou smrtí a zmrtvýchvstáním jednou provždycky přemohl hřích, smrt a ďábla. Ať nás prostoupí radost tvého zmrtvýchvstání a ať se mi stane zaslíbením vítězství nad hříchem. Ať je tvé zmrtvýchvstání pro mě lékem na strach ze smrti. Děkuji ti, že mi svým zmrtvýchvstáním zaslubuješ pravou radost už na tomto světě a naději ve věčném životě.“

(Józef Augustyn)

